https://doi.org/10.59295/crs2024.18 CZU: 327.57:339.94:327:061.1UE

AREALURI DE SECURITATE EUROPEANĂ ÎN CONTEXTUL COOPERĂRII REGIONALE[23]

EUROPEAN SECURITY AREAS IN THE CONTEXT OF REGIONAL COOPERATION

Victor JUC, ***doctor habilitat în științe politice, profesor universitar***,
membru corespondent al AȘM, Institutul de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova
e-mail: juc.victor@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4413-2940

Maria DIACON, ***doctor în științe politice, conferențiar universitar***,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al
Universității de Stat din Moldova
e-mail: mariadiacon@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-3306-2886

Summary

The article presents a comprehensive analysis of the approach to bilateral and multilateral cooperation in the security sector after the most recent events in the region. The way the European Union responded to the war in Ukraine on February 24, 2022 confirmed its existence as an intentional security actor. By passing ten packages of sanctions against Russia, hosting more than 4 million Ukrainian refugees and associated humanitarian aid, funding the delivery of arms to Ukraine by its member states, and responding to the energy crisis, the European Union has played its part in the Western response to the war in Europe. Regional cooperation, after the systemic transformation in Central Europe and 20 years after most of the countries in the region joined the European Union, has become one of the most important tools for them to lead international politics. It plays a subsidiary role in the pursuit of national interests to these countries' membership in the EU and NATO, which these countries consider, along with bilateral alliances with the United States, to be the cornerstones of their own security policies. From the perspective of the Republic of Moldova, accelerating the implementation of reforms, developing and strengthening institutional capacities, as well as capitalizing on partnerships and other regional cooperation instruments are essential to advance in the process of joining the European Union.

Keywords: *security, multilateral cooperation, bilateral cooperation, vertical coordination, political actors, regional organizations, security policy, European integration.*

Introducere

Sectorul de securitate este un sistem complex și multietajat, iar pentru a înțelege funcționalitatea acestuia este important de identificat condițiile de formare și nivelurile de abordare, din perspectiva coordonării verticale. La nivel internațional, mediul de securitate este caracterizat de variația și multiplicarea riscurilor și amenințărilor interne, externe și transnaționale. La nivel regional, mediul de securitate reflectă majoritatea caracteristicilor mediului internațional, dar aduce în prim plan și aspectul competiției dintre lumea liberă/democratică și regimurile autoritariste/dictatoriale. Înțelegerea acestor caracteristici contribuie la elucidarea principalilor factori de impact care influențează mediul intern de securitate. Statele membre ale Uniunii Europene

[23] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 **Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice,** realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

Articolul este elaborat în cadrul procesului de realizare a proiectului **Catedra Jean Monnet „*EU's role in the emerging international system / Rolul UE în sistemul internațional emergent*" (EUREIS).**

cooperează în structuri consolidate, create pe principii comune de apropiere geografică, aspecte istorice și culturale, interese interne și externe de dezvoltare, creștere economică, consolidare a instituțiilor democratice. La nivel național, statutul de stat candidat la aderare al Republicii Moldova îi oferă creșterea potențialului semnificativ de dezvoltare social-economică, facilitează coeziunea socială și îi asigură creșterea semnificativă a potențialului securității naționale.

Contextul integrării europene și aprofundarea relațiilor de cooperare a statelor cu Uniunea Europeană este esențial pentru analiza mediului național de securitate a statelor. Încă până la invazia militară în Ucraina, au fost dezvoltate instrumente de consolidare a Politicii de Securitate și Apărare Comună a UE, care au permis intensificarea investițiilor în dezvoltarea sectorului de securitate și apărare. De la începutul agresiunii Rusiei în Ucraina, Uniunea Europeană și-a canalizat toate eforturile pentru consolidarea cooperării în materie de securitate și apărare cu statele membre și partenere.

1. Paradigme ale securității și apărării la nivel european

Politica de securitate și apărare comună a UE (PSAC) a fost lansată la sfârșitul anilor 1990, în contextul conflictelor iugoslave, ca instrument care să permită UE să gestioneze crizele în moduri similare cu ceea ce făcea NATO la acea vreme în Bosnia-Herțegovina, și apoi Kosovo. Începând cu 2003, UE a început să-și conducă propriile operațiuni și misiuni PSAC, în principal în Balcanii de Vest și Africa. Astfel, s-a afirmat ca o componentă a arhitecturii europene de securitate.

UE nu ar conduce operațiuni militare coercitive așa cum au făcut NATO sau unele dintre statele sale membre. Totuși, a desfășurat o duzină de operațiuni de stabilizare împreună cu peste 25 de misiuni civile. Aceste activități au jucat un rol cheie în conturarea identității de securitate a UE. totuși, nivelul lor de succes a fost pus sub semnul întrebării de la început. Mai mult, crearea și desfășurarea operațiunilor PSAC nu au fost însoțite de un efort paralel de dezvoltare a capacităților militare europene. În schimb, piața europeană de apărare a rămas fragmentată, cu puține lucruri pe care statele europene ar face pentru a facilita dezvoltarea și achizițiile comune de capabilități [1].

În decembrie 2020, Consiliul a ajuns la un acord politic provizoriu cu reprezentanții Parlamentului cu privire la un regulament de instituire a Fondului European de Apărare, în contextul cadrului financiar multianual pentru perioada 2021-2027. Bugetul alocat pentru 7 ani este de 8 miliarde EUR, urmând ca acesta să stimuleze cooperarea în cadrul industriei europene de apărare.

În iunie 2021, UE a lansat un proces de reflecție privind viitorul securității și apărării europene. Acest proces a condus la crearea Busolei strategice pentru securitate și apărare, un document de politică ce stabilește strategia de securitate și apărare a UE pentru următorii 5-10 ani. Busola strategică oferă un cadru de acțiune pentru dezvoltarea unei viziuni comune în domeniul securității și apărării. Documentul a fost elaborat în trei etape: o analiză a amenințărilor, un dialog strategic structurat și continuarea dezvoltării și revizuirii înainte de adoptare. Principalul său obiectiv este de a oferi orientări politice pentru punerea în aplicare a „autonomiei strategice" a UE în patru domenii importante: gestionarea crizelor, reziliența, capabilitățile și parteneriatele. Procesul este conceput pentru a răspunde nevoii tot mai mari ca UE să poată acționa ca furnizor de securitate. În noiembrie 2021, VP/ÎR Borrell a prezentat versiunea inițială a documentului în cadrul unei sesiuni comune a miniștrilor afacerilor externe și apărării din UE.

În contextul războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei (care a început la 24 februarie 2022), documentul a trebuit să fie modificat semnificativ pentru a ține seama de destabilizarea ordinii europene în materie de securitate și de schimbarea ulterioară a poziției, ambițiilor și instrumentelor UE în domeniul apărării. La 24 și 25 martie 2022, în timpul Președinției franceze a Consiliului, Consiliul European a aprobat versiunea finală a Busolei strategice [2].

Prin intermediul Instrumentului European pentru Pace (IEP), un instrument extrabugetar, UE finanțează costurile comune ale misiunilor și operațiunilor militare ale PSAC, îmbunătățind astfel repartizarea sarcinilor între statele membre. Instrumentul poate fi utilizat, de asemenea, pentru a finanța furnizarea de instruire și de echipamente militare (inclusiv echipamente letale) pentru sectoarele securității și apărării din țările partenere ale UE. Consolidând capacitățile operațiunilor de sprijinire a păcii, precum și capacitățile țărilor din afara UE și ale organizațiilor partenere în chestiuni militare și de apărare, UE va ameliora eficacitatea acțiunii sale externe. Între 2022 și 2024, UE a mobilizat 11,1 miliarde EUR în cadrul IEP pentru a sprijini forțele armate ucrainene [3].

La 19 iulie 2022, Comisia a prezentat o propunere de regulament a Actului privind consolidarea industriei europene de apărare prin achiziții publice în comun (EDIRPA), după ce a primit un mandat în acest sens în cadrul reuniunii la nivel înalt de la Versailles din martie 2022. EDIRPA este un instrument de achiziții publice în comun pe termen scurt în domeniul apărării, în valoare de 500 de milioane EUR. Acesta urmărește

să abordeze cele mai urgente și critice lacune în materie de capabilități de apărare și să stimuleze statele membre să achiziționeze în comun produse din domeniul apărării [4]. În urma negocierilor interinstituționale, Parlamentul a adoptat regulamentul în plen la 12 septembrie 2023. În mod similar, la 3 mai 2023, Comisia a prezentat o propunere de act pentru a sprijini producția de muniții, care urmărește să aprovizioneze Ucraina cu muniție, să amplifice achizițiile publice comune și să mărească capacitatea de producție. După scurte negocieri interinstituționale, Parlamentul a adoptat actul la 13 iulie 2023.

Pentru a crește competitivitatea și gradul de pregătire a bazei industriale și tehnologice de apărare europene (EDTIB) și pentru a stimula cooperarea statelor membre în ceea ce privește achizițiile publice comune, obiectivul este de a achiziționa cel puțin 40 % din echipamentele de apărare în colaborare, respectiv 50 % din UE până în 2030, urmând ca această cotă să crească la 60 % până în 2035.

În acest scop, în proiectul său de regulament, Comisia propune un fond pentru accelerarea transformării lanțurilor de aprovizionare în domeniul apărării (FAST) care să sprijine întreprinderile mici și mijlocii, instituirea unui regim al UE modular și progresiv de securitate a aprovizionării, o structură pentru un program european de armament (SEAP) pentru a consolida cooperarea prin scutirea de TVA și un mecanism european de vânzări militare axat pe disponibilitatea echipamentelor UE [5].

La nivelul UE, unitatea politică a culminat cu acordarea Ucrainei și Republicii Moldova poziția de candidat la Uniunea Europeană, eveniment organizat la Summitul European din iunie 2022. În general, statele membre ale UE s-au dovedit dispuse să sprijine Ucraina din punct de vedere politic și prin livrarea de arme, aținându-se de la a lua măsuri care ar putea duce la o confruntare directă cu Rusia. Totuși, făcând acest lucru, unele diferențe au fost vizibile în general în ceea ce privește cât de departe vor merge statele europene în sprijinul lor pentru Ucraina, Franța și Germania fiind uneori percepute ca fiind mai puțin dornice să livreze arme letale de ultimă generație decât țări precum Polonia şi statele baltice, expuse mai direct amenințării ruse [6].

Modul în care UE a răspuns la războiul din Ucraina din 24 februarie 2022 a confirmat existența sa ca un actor de securitate intenționat. Prin adoptarea a zece pachete de sancțiuni împotriva Rusiei, găzduirea a peste 4 milioane de refugiați ucraineni și ajutorul umanitar asociat, finanțarea livrării de arme către Ucraina de către statele sale membre și răspunsul la criza energetică, UE și-a jucat partea din răspunsul occidental la războiul din Europa. Relativa ușurință prin care au fost luate deciziile pe parcursul primului an a atestat, de asemenea, un sentiment de coeziune politică între statele UE și reunirea lor în împărtășirea indignării față de invazia Ucrainei de către Rusia.

2. Cooperarea regională în Europa Centrală și de Est: schimbări și perspective

Lansarea de către Rusia a unei invazii pe scară largă a Ucrainei la 24 februarie 2022 a avut un impact imediat asupra politicii mondiale. A fost evident mai ales în Europa Centrală și de Est, unde majoritatea țărilor se învecinează fie cu Ucraina, fie cu Rusia. Regiunea a cunoscut apoi consecințele directe ale atacului militar al unei țări vecine. Printre consecințe s-au numărat schimbări în cooperarea politică regională. Acest lucru nu s-a datorat unei schimbări în politicile estice sau de securitate ale acestor țări la nivel strategic sub influența războiului, ci politicilor divergente urmate înainte de izbucnirea acestuia. Prin urmare, a evidențiat incapacitatea membrilor unor formate de a acționa împreună și a justificat întărirea cooperării între altele. Doi ani mai târziu, această afecțiune persistă.

Grupul Visegrad (V4) este unul dintre cele mai vechi formate de cooperare regională informală din Europa Centrală. A fost înființată în 1991 de Cehoslovacia (înainte de destrămarea sa în 1993 în Cehia și Slovacia), Polonia și Ungaria pentru a îmbunătăți cooperarea și sprijinul reciproc în integrarea europeană și transatlantică. Aceste ambiții au fost îndeplinite prin aderarea Cehiei, Poloniei și Ungariei la NATO în 1999 și a Slovaciei în 2004 și aderarea tuturor celor patru la UE în 2004 [7]. De atunci, V4 a acționat în primul rând ca forum consultativ la nivel prezidențial, guvernamental și de lucru pe probleme de politică europeană. V4 are o singură instituție – Fondul Internațional Visegrad, înființat în 2000 – care finanțează, printre altele, activități culturale și științifice comune, cu un buget anual de 10 milioane EUR [8].

Un obiectiv al cooperării V4 adăugat după 2004 a fost sprijinirea transformării democratice a țărilor din vecinătatea imediată a Uniunii Europene, în primul rând prin utilizarea politicii de extindere a UE în Balcanii de Vest și a Politicii Europene de Vecinătate în Est, care a fost implementată din 2009, ca parte a Parteneriatului Estic. La vremea respectivă, țările Vișegrad erau printre cele mai implicate în aceste politici ca state membre, dar și prin formatele „V4+”. Sprijinul politic puternic al grupului pentru Parteneriatul Estic a fost menținut până la anexarea Crimeei de către Rusia și agresiunea împotriva Ucrainei din 2014. După aceea, evaluarea conflictului și nivelul de implicare în sprijinirea Ucrainei au fost condiționate de relațiile bilaterale dintre țări individuale V4 și Rusia, inclusiv Ungaria sub Viktor Orbán și Slovacia sub prim-ministrul Robert Fico, care au fost cele mai puțin implicate, ceea ce a îngreunat acțiunile comune. În plus, Grupul de la Visegrad a condus un dialog politic în formula „V4+” cu parteneri din UE și Spațiul Economic European (de exemplu,

statele nordice și baltice) și parteneri non-europeni (printre altele, Coreea de Sud, Japonia și Israelul), axat pe cooperarea economică.

După invazia Ucrainei de către Rusia în 2022, Grupul Visegrad (V4) s-a confruntat cu cea mai mare criză de când membrii săi au aderat la NATO și UE. Motivul a fost lipsa unui acord între Polonia, Cehia și Slovacia, pe de o parte, și Ungaria, pe de altă parte, asupra direcțiilor de bază ale politicii față de Rusia și Ucraina, care erau întrebările prioritare pentru securitatea regiunii și a UE în ansamblu. Acest lucru a condus la o încetinire a cooperării la Vișegrad la nivel politic și a făcut imposibilă întreprinderea de acțiuni comune ulterioare care depășesc deciziile la nivelurile NATO și UE.

Din februarie 2022 până în februarie 2024, șefii de guvern V4 s-au întâlnit doar de patru ori. Întâlnirea cu prim-ministrul britanic Boris Johnson din martie 2022 a fost planificată înainte de invazia pe scară largă a Rusiei a Ucrainei, în timp ce ultima, pe 27 februarie 2024, a avut loc numai după ce Ungaria a ratificat aderarea Suediei la NATO. Fiecare dintre summituri s-a încheiat fără declarații comune sau concluzii semnificative cu privire la situația internațională și a servit în principal la menținerea funcționării formatului la nivel guvernamental după izbucnirea războiului. Anterior, astfel de întâlniri aveau loc regulat, adesea lunar, iar primii miniștri se consultau înaintea Consiliilor Europene. Discuțiile ministeriale au fost, de asemenea, anulate sau amânate de mai multe ori din cauza reacției maghiare la agresiunea rusă. După mulți ani de contacte intense, în toamna anului 2022 a fost anulat un summit al președinților parlamentelor V4 (a avut loc în cele din urmă în februarie 2023), în timp ce s-au menținut summiturile anuale ale președinților. De la sfârșitul anului 2022, comunicate comune în cadrul V4 au fost emise de către miniștrii apărării și ombudsmanii și președinții de parlament, deși anterior existau cel puțin o duzină de declarații de la Vișegrad la diferite niveluri pe an și mai mult de 30 în 2021. [Declarații, 2024, 1] Datorită crizei de încredere a celorlalți membri în guvernul maghiar, scopul agendei Vișegrad a fost de a menține funcționarea minimă a grupul. Acest lucru a fost evidențiat de accentul pus pe domenii de cooperare „soft" care nu necesită acorduri politice la cel mai înalt nivel, cum ar fi turismul, educația, cultura și sportul. Cu ocazia puținelor întâlniri desfășurate, liderii V4 au susținut că, în ciuda diviziunilor lor, au dorit să abordeze problemele care unesc aceste țări.

A existat și un regres în domeniul cooperării în afaceri europene. Guvernul polonez a dorit să accelereze implementarea celui de-al șaselea pachet de sancțiuni adoptat în iunie 2022 și a criticat perioadele de tranziție de îndepărtare de petrolul rusesc negociat de ceilalți membri ai grupului. Ungaria a criticat, de asemenea, politica de sancțiuni a UE și a susținut că restricțiile afectează în principal membrii UE și nu Rusia. Singurul domeniu al UE în care țările de la Vișegrad au acționat coerent a fost un acord legat de politica energetică și climatică privind necesitatea de a îngheța prețul emisiilor de CO2 și de a introduce un plafon maxim al prețului gazelor la un nivel mai mic decât cel propus de CE. Odată cu reducerea frecvenței întâlnirilor, contactele cu partenerii din formula „V4+" au fost limitate. De asemenea, s-au înregistrat puține progrese în ceea ce privește proiectele de infrastructură, limitate la punerea în funcțiune a interconexiunii de gaze pe termen lung dintre Polonia și Slovacia [9].

Lituania, Letonia și Estonia, după ce și-au restabilit independența și au părăsit URSS, au experimentat o transformare politică similară, iar pe acest fond comun au înăsprit sistematic cooperarea trilaterală. În 1991, au înființat oficial Adunarea Baltică, care se ocupă de cooperarea parlamentară și are scopul de a sprijini dezvoltarea unei politici externe comune și de a favoriza dezvoltarea viitoarelor acțiuni instituționale comune în B3 (Baltic 3) [10].

După atacul Rusiei asupra Ucrainei, statele baltice și-au intensificat acțiunile comune, întărindu-și semnificativ cooperarea în domeniul securității. Acest lucru se manifestă, printre altele, prin semnarea în ianuarie 2024 la Riga de către miniștrii apărării B3 a unei declarații privind construcția Liniei de Apărare Baltice la granița lor cu Rusia, precum și scrisoarea de intenție privind cooperarea în câmp de artilerie cu rachete [11]. Mai mult, aceștia au anunțat crearea unei apărări aeriene comune a celor trei țări cu sprijinul NATO, care are scopul de a consolida flancul estic al Alianței în conformitate cu deciziile Summit-ului de la Vilnius din iulie 2023. În același timp, pentru Consiliul Baltic, atât în timpul președinției estoniene, cât și a celui lituanian, prioritatea a rămas minimizarea amenințărilor din Rusia și Belarus, dezvoltarea proiectelor strategice de energie și infrastructură și continuarea sprijinului larg pentru Ucraina [12].

Schimbarea situației de securitate din regiune a contribuit, de asemenea, la întărirea cooperării nordice baltice. Aderarea Finlandei și Suediei la NATO consolidează și mai mult cooperarea în domeniul securității B3 cu țările nordice, inclusiv protecția comună a apelor și dezvoltarea capacităților de apărare în Marea Baltică.

Cooperarea dintre statele baltice se extinde și în agenda de lucru al formatului București 9 (B9), care urmărește coordonarea informală a politicilor de securitate ale statelor central-europene care sunt simultan membre ale NATO și UE, stabilit ca răspuns la amenințarea imperialismului rus din ce în ce mai agresiv. Nucleul său a fost o întâlnire de lucru a președinților regiunii în iulie 2014. La invitația președintelui polonez Bronisław Komorowski, liderii Bulgariei, Cehiei, Estoniei, Lituaniei, Letoniei, României, Slovaciei și Ungariei au venit la Varșovia. Scopul lor a fost să discute despre situația din Ucraina, confruntându-se cu agresiunea hibridă a Rusiei

în Crimeea și Donbas și nevoia ca NATO să răspundă la sentimentul crescând de nesiguranță al membrilor săi de la granița de est [13].

Agresiunea pe scară largă a Rusiei împotriva Ucrainei a confirmat utilitatea B9 ca platformă de consultare și de apropiere a pozițiilor în statele din flancul estic al NATO. Președinții regiunii au folosit acest format pentru a răspunde rapid, întrunindu-se încă din 25 februarie 2022, la doar o zi după începerea invaziei. Importanța tot mai mare a B9 a fost demonstrată și de intensitatea și regularitatea crescută a întâlnirilor. Președinții s-au întâlnit anterior la intervale considerabile, dar au ținut patru summit-uri în cei doi ani de la izbucnirea războiului în februarie 2022, egalând cei șase ani anteriori de existență a formatului.

În ciuda reticenței deschise a Ungariei de a sprijini poziția ambiguă a Ucrainei și a Bulgariei, B9 a rămas unită și a curtat NATO pentru a întări Flancul Estic [14]. Principalul rezultat a fost decizia de la summitul Alianței de la Madrid din iunie 2022 de a înființa grupuri de luptă în statele din Flanc, precum Bulgaria, România, Slovacia și Ungaria. Această decizie a fost acceptată și de autoritățile maghiare, în ciuda căutării simultane a unei apropieri de Rusia. Acest lucru s-a datorat în principal politicii lor de a evita disputele în cadrul NATO, în special cu SUA, pe probleme considerate secundare din punct de vedere maghiar. Acest lucru a fost confirmat și de poziția Ungariei la Summit-ul de la Vilnius din iulie 2023. Nu a pus veto asupra ajutorului NATO acordat Ucrainei, deoarece aceasta era o prioritate pentru SUA, iar autoritățile ungare însele nu trebuiau să fie implicate.

Fondat în 2015, Triunghiul Slavkov (S3),7 care reunește Cehia, Slovacia și Austria, funcționează în primul rând la nivelul miniștrilor de externe în scopuri de consultare și coordonare. Include un segment selectiv de cooperare regională, concentrându-se pe stimularea creșterii economice și abordarea provocărilor europene actuale. Cele mai frecvent discutate de miniștrii S3 includ migrația și integrarea țărilor din Balcanii de Vest în UE [15].

Invazia Ucrainei de către Rusia nu a avut un impact major asupra funcționării acestui format. Triunghiul a servit ca un schimb suplimentar de informații și opinii cu privire la război. De la începuturi, nu a existat nicio vizită a reprezentanților întregului S3 în Ucraina, dar miniștrii de externe ai Cehiei și Austriei au vizitat împreună Kievul în iulie 2022. Subiectul războiului a fost discutat atât în cadrul grupului S3, cât și într-un format extins cu parteneri externi, inclusiv o întâlnire la Viena în august 2023, în timpul căreia miniștrii de externe S3 i-au cerut omologului lor indian eforturi diplomatice pentru a convinge Rusia să-și oprească agresiunea. La rândul lor, în timpul Summit-ului S3 din decembrie 2023 de la Belá, Slovacia, pe lângă condamnarea atacurilor Rusiei asupra infrastructurii critice a Ucrainei, miniștrii și-au exprimat speranța pentru încheierea pașnică a războiului într-un mod acceptabil pentru Ucraina [9].

În același timp, Inițiativa celor Trei Mări (TSI) a fost înființată în 2016 de 12 țări: Austria, Bulgaria, Croația, Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia și Slovenia. Acesta își propune să armonizeze integrarea UE prin extinderea infrastructurii de transport, consolidarea securității energetice și dezvoltarea economiei digitale în Europa Centrală. Statutul de observator a fost acordat de-a lungul timpului Germaniei, SUA, Comisiei Europene (CE), Băncii Europene de Investiții, Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare și Băncii Mondiale [16].

Agresiunea pe scară largă a Rusiei împotriva Ucrainei nu a afectat cursul obiectivului principal al inițiativei, deoarece implementarea proiectelor a continuat să se desfășoare în principal la nivel național. În schimb, principalele schimbări de la Summit-ul din 2022 de la Riga au fost o discuție mai amplă asupra problemelor de securitate și angajamentul structurii de a apăra Ucraina, precum și acordarea acesteia statutului de partener participant. Aceasta a fost pentru a permite, printre altele, participarea sa la proiecte de infrastructură și energie și pentru a o ajuta să se reconstruiască după război. Problemele de securitate în cooperarea regională au fost evidențiate și la Summit-ul de la București din 2023. Atunci inițiativa a fost extinsă pentru a include și Grecia. Motivația a fost dorința de a o implica în discuțiile privind extinderea infrastructurii de transport. De asemenea, la reuniune a fost acordat Republicii Moldovei statutul de partener participant. În final a fost înființată o asociație de afaceri și angajatori și s-a anunțat crearea Fondului de Inovare a celor Trei Mări [9].

Lansat în 2020 de miniștrii de externe din Austria, Cehia, Ungaria, Slovacia și Slovenia, Centrul Cinci (C5) este un format axat inițial pe coordonarea luptei împotriva pandemiei de COVID-19, cu accent pe controalele la frontieră. Cooperarea în cadrul C5 s-a extins și asupra problemelor UE, inclusiv consultări privind programele președinției Consiliului UE, politica de migrație și accelerarea integrării europene a țărilor din Balcanii de Vest [17]. În ceea ce privește problemele de politică estică, atitudinile grupului față de Ucraina și Rusia nu au fost printre subiectele principale înainte de invazia rusă pe scară largă a Ucrainei.

C5 a păstrat summit-urile ministeriale regulate. De la începutul său în iunie 2020 până în martie 2024, grupul s-a reunit de 11 ori. Acest lucru distinge C5 de V4, care, din cauza crizei din acesta, a înregistrat o reducere semnificativă a întâlnirilor. În ciuda întâlnirilor regulate, C5 nu este în măsură să formuleze o poziție coerentă asupra războiului, din cauza diviziunilor fundamentale în politica estică a membrilor săi. Ungaria

simpatizează și întărește cooperarea bilaterală cu Rusia. Austria, invocând neutralitatea sa, a fost foarte restrânsă în sprijinul său pentru Ucraina și menține relații cu Rusia, în timp ce în Slovacia, Fico a revenit la putere la sfârșitul anului 2023, reducând sprijinul pentru Ucraina. Cehia și Slovenia, pe de altă parte, continuă să o susțină pe deplin. Miniștrii C5 și-au exprimat sprijinul pentru menținerea canalelor de comunicare cu Rusia în cadrul OSCE, al cărui sediu l-au vizitat cu ocazia Summit-ului OSCE de la Viena din septembrie 2023. Reuniunile C5 au fost, de asemenea, folosite pentru a coordona transporturile de ajutor umanitar către Ucraina și primirea refugiaților de război. Sprijinul pentru integrarea Balcanilor de Vest în UE, care este unul dintre obiectivele principale ale C5, ar contribui la limitarea influenței unor țări precum Rusia în regiune[18].

Formatul „3+1" este o formulă ad-hoc pentru cooperarea politică între Polonia („1") și Lituania, Letonia și Estonia („3"). Se concentrează pe probleme de securitate, adesea legate de energie și pe chestiuni din Est. La baza sa a fost percepția convergentă a amenințărilor reprezentate de granița cu Rusia și, în cazul Poloniei, Lituaniei și Letoniei, cu Belarus.

Intensificarea cooperării la cele mai înalt nivel politic a avut loc în 2020, ca răspuns la alegerile prezidențiale frauduloase din Belarus și pentru a aborda amenințările aferente. Pentru Polonia, acțiunea comună a fost în plus importantă din cauza incapacității lui V4 de a exprima o voce regională puternică în această problemă. La acea vreme, președinții Poloniei și ai statelor baltice au luat o poziție mai puternică decât președinții V4, unde divergențele au dus și la absența unei declarații a prim-miniștrilor membrilor cu privire la Belarus [19].

Întărirea în continuare a cooperării „3+1" a fost evidentă în 2021, în timpul crizei migrației la frontieră instigată de Belarus, care a permis migranților din Africa și Asia să intre în țară și apoi să-i aducă la granițele UE din Polonia, Lituania și Letonia. Astfel, a rezultat prima întâlnire a miniștrilor de externe și ai apărării din Polonia și țările baltice la Riga, în septembrie. Ei au discutat despre Belarus și cooperarea în cadrul NATO, despre care miniștrii au anunțat că va fi coordonată în viitor [20]. Interesele comune și evaluările amenințărilor s-au aflat în spatele consultărilor primului ministru polonez Mateusz Morawiecki în statele baltice la sfârșitul anului 2021, pe fondul pericolului tot mai mare al unei agresiuni pe scară largă a Rusiei împotriva Ucrainei.

După atacul Rusiei asupra Ucrainei, importanța formatului „3+1" a crescut și mai mult din cauza percepției comune a amenințării din țările care o compun. Acest lucru se datorează faptului că au fost în avangarda ajutorării Ucrainei și sancționării Rusiei. Adesea au inițiat astfel de acțiuni sau le-au întreprins fără a aștepta un răspuns comun al UE. Partea poloneză a subliniat că baza presupusă pentru o strânsă cooperare a fost „locația geografică, istoria comună și provocări similare în domeniile securității și infrastructurii" [21]. Mai mult, dezvoltarea acestei formule a făcut parte din reorientarea Poloniei a activităților politice regionale, de asemenea, în perspectiva prăbușirii acestei dimensiuni a cooperării în V4. Activitățile comune ale „3+1" au confirmat că acest format a devenit un forum esențial pentru Polonia pentru a-și exprima rapid poziția regională în problemele politice și pentru statele baltice să își consolideze vocea colectivă.

Cooperarea „3+1" a continuat la toate nivelurile politice. În aprilie 2022, președinții Poloniei și ai statelor baltice au fost primii care au vizitat Ucraina după izbucnirea războiului. În același timp, miniștrii de externe „3+1" s-au consultat la Riga cu privire la opțiunile de ajutor direct pentru Ucraina. Cooperarea guvernamentală a avut loc și la nivelul prim-miniștrilor, care, de exemplu, în septembrie 2022 au adoptat o declarație comună prin care se subliniază amenințarea gravă reprezentată de fluxul crescut de cetățeni ruși către UE și țările Schengen prin granițele Poloniei și statelor Mării Baltice. Apreciind suspendarea acordului de facilitare a vizelor dintre UE și Rusia, aceștia au raportat despre o abordare regională comună și adoptarea unor măsuri naționale temporare împotriva cetățenilor ruși care dețin vize eliberate de țările UE. În semn de apreciere a utilității „3+1" pentru activități comune, la începutul anului 2023, miniștrii de externe ai Poloniei și ai statelor baltice au semnat așa-numita Declarație de la Riga privind consolidarea cooperării dintre ministerele lor. Potrivit părții poloneze, acest format Riga a oferit „o platformă pentru instituționalizarea treptată a cooperării politice, militare, energetice, de transport, cibernetice și economice între Polonia și toate statele baltice". Acesta l-a văzut, ca și Triunghiul de la Lublin, și ca un „instrument de armonizare a strategiilor de sprijin politic, militar și economic pentru războiul de apărare al Ucrainei și reconstrucția sa ulterioară" [15]. Gazdele letone au văzut, de asemenea, intensificarea cooperării ca pe o oportunitate de a coordona mai eficient pozițiile în cadrul NATO, inclusiv înaintea summit-ului Alianței de la Vilnius. Cooperarea mai strânsă dintre Polonia și statele baltice a dus, de asemenea, la îmbunătățirea semnificativă a relațiilor și la o intensitate sporită a contactelor, inclusiv la nivel prezidențial, între Polonia și Lituania. Având în vedere provocările comune de importanță existențială, problema minorității poloneze din Lituania, care nu a fost soluționată spre satisfacția autorităților de la Varșovia și care împovărase de ani de zile cooperarea bilaterală, a fost retrogradată pe plan secund [22].

Despre Triunghiul Lublin (L3), care reunește Polonia, Lituania și Ucraina, menționăm că a fost fondat în 2020 de miniștrii de externe respectivi și funcționează, de asemenea, în formatul șefilor altor ministere, prim-miniștri și președinți. Potrivit declarației fondatoare, L3 urmează să aducă Ucraina mai aproape de aderarea la UE și NATO și să consolideze relațiile dintre națiunile Commonwealth-ului polono-lituanian, printre

alte scopuri. Membrii formatului sunt astfel deschiși la posibilitatea ca Belarus să se alăture acestuia în cazul unei schimbări de sistem într-unul veritabil democratic. L3 subliniază, de asemenea, rolul cooperării militare, care are loc ca parte a brigăzii lituano-polono-ucrainene (LitPolUkr) inaugurată la Lublin în 2016. În iulie 2021, miniștrii de externe au adoptat o declarație a patrimoniului european comun și a valorilor comune, în care au subliniat ilegalitatea anexării Crimeei de către Rusia, au condamnat agresiunea acesteia împotriva Ucrainei și au anunțat eforturi comune în cadrul Platformei Crimeei [23].

Invazia rusă a Ucrainei, care face parte din Triunghiul Lublin, a dus la intensificarea eforturilor platformei de a o ajuta și de a condamna Rusia. Membrii L3 au perceput activitățile platformei ca fiind complementare cu alte formate multilaterale, cum ar fi Platforma Internațională a Crimeei sau Inițiativa Trei Mări.

Inițiativa Central Europeană (CEI) este cea mai veche și mai largă platformă de cooperare din regiune. Ea a pornit de la așa-numitul acord Quadragonale din 1989 – denumirea de „Inițiativă Centrală Europeană" a fost folosită din 1992 – privind cooperarea transfrontalieră dintre Austria, Iugoslavia, Ungaria și Italia, state care la acea vreme aparțineau diferitelor state politice și sisteme economice. După prăbușirea Blocului de Est, destrămarea Iugoslaviei și dizolvarea URSS, mai multe state s-au alăturat. Astăzi sunt 17 membri: Albania, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Cehia și Slovacia (inițial ca Cehoslovacia), Ungaria, Italia Moldova, Muntenegru, Macedonia de Nord, Polonia, România, Serbia, Slovenia și Ucraina (Austria a plecat în 2018).

CEI se concentrează pe sprijinirea țărilor care solicită aderarea la UE, iar scopul său inițial a fost să aducă statele post-comuniste transformatoare mai aproape de Occident, întărirea păcii, democrației, cooperării economice și a contactelor sociale în regiune. Principalul animator al CEI pentru o lungă perioadă de timp a fost Italia, care a văzut-o ca pe un instrument de inhibare a influenței unei Germanii unite în Europa Centrală și Balcani. Autoritățile italiene au stimulat, de asemenea, înființarea instituției Secretarului General și a Secretariatului Executiv la Trieste [9].

În concluzie putem menționa despre cooperarea regională, după transformarea sistemică din Europa Centrală și la 20 de ani după ce majoritatea țărilor din regiune au aderat la Uniunea Europeană, ca fiind unul dintre cele mai importante instrumente pentru ca acestea să conducă politica internațională. Ea joacă un rol subsidiar în urmărirea intereselor naționale față de apartenența acestor țări la UE și NATO, pe care aceste țări le consideră, alături de alianțele bilaterale cu Statele Unite, ca fiind pietrele de temelie ale propriilor țări străine și politică de securitate. Această abordare a statelor din Europa Centrală față de cooperarea regională nu s-a schimbat după atacul pe scară largă al Rusiei din 2022 asupra Ucrainei și va continua.

3. Instrumente de cooperare cu Uniunea Europeană în consolidarea securității naționale

Analiza specifică a cooperării Republicii Moldova la nivel regional ne demonstrează faptul că statul menține un dialog bun și participă activ la diferite platforme de cooperare regională. Printre acestea se numără Inițiativa Central Europeană (CEI), Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN), Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică (GUAM), Procesul de Cooperare Sud-Est European (SEECP) și Consiliul de Cooperare Regională (RCC). De asemenea, țara contribuie la implementarea Acordului de Liber Schimb Central European (CEFTA). Republica Moldova a prezidat reuniunea GUAM în 2022 și a OCEMN în a doua jumătate a anului 2022 și și-a asumat președinția CEI, în ianuarie 2023 [Juc, Diacon, 2016, 25].

Dacă ne referim direct la contextul mediului regional de securitate și guvernarea sectorului de securitate, putem evidenția că, de la începutul agresiunii Rusiei în Ucraina, Uniunea Europeană a contribuit activ la consolidarea sectorului securității și apărării al Republicii Moldova, consolidând cooperarea cu Republica Moldova în materie de securitate, dar și de apărare. Pe de o parte, liderii Uniunii Europene înțelegeau că în cazul ocupării Ucrainei de către Rusia, următoarea țintă va fi Republica Moldova, iar aceasta aducea Federația Rusă la frontierele UE și NATO, în vecinătatea României. Pe de altă parte, până la invazia militară în Ucraina, au fost dezvoltate instrumente de consolidare a Politicii de Securitate și Apărare Comună a UE, inclusiv pe dimensiunea asistenței externe, care au permis intensificarea investițiilor în dezvoltarea sectorului de securitate și apărare al Republicii Moldova. De aceea, pe parcursul ultimei perioade, Uniunea Europeană prin instrumentele sale de finanțare externă a sprijinit și instituțiile de forță, precum Ministerul Apărării (MA) și Ministerul Afacerilor Interne (MAI).

MAI a fost și este asistat prioritar în domeniul migrație și azil, dar și în materie de apărare a frontierei. Asistența a fost de natură financiară, materială și sub formă de detașare a experților de la FRONTEX pentru consilierea, instruirea și cooperarea nemijlocită la punctele de trecere a frontierei și gestionarea fluxului de refugiați venit din Ucraina [25]. În noiembrie 2022, a fost înființat un mecanism operațional denumit Centrul de securitate al Uniunii Europene pentru securitatea internă și gestionarea frontierei de stat a Republicii Moldova, supranumit și HUB-ul UE pentru securitate. HUB-ul are rolul de a spori capacitatea subdiviziunilor MAI să facă față creșterii alarmante a crimelor transfrontaliere și a amenințărilor hibride, care au devenit mai numeroase și mai sofisticate de la începutul războiului din Ucraina [26].

Amintim faptul că Republica Moldova, în 2014, a semnat Acordul de Asociere, iar aceasta a contribuit la armonizarea legislației Republicii Moldova cu cea a UE pe parcursul ultimilor 9 ani, dar și la reforma sectorului de securitate. Astfel, în unele domenii ale securității s-a avansat destul de mult. Faptul că UE a oferit sprijin considerabil Ministerului Afacerilor Interne și subdiviziunilor acestuia, îndeplinirea acțiunilor din cadrul angajamentelor asumate în domeniul ordinii publice și statului de drept, luptei cu corupția și crima organizată și alte domenii relevante au deja au un avans în implementarea acțiunilor în procesul de aderare, în comparație cu alte sectoare. Astfel, asistența UE pentru MAI a fost substanțială și până la războiul din Ucraina. UE a fost mereu susținătoarea dezvoltării unui stat de drept veritabil, cu organe de drept dotate cu capabilități necesare de a apăra ordinea publică, de a asigura securitatea frontierei de stat și de a răspunde situațiilor excepționale în diferite domenii.

În ce privește sectorul de apărare, inițial, UE și Republica Moldova au avut o cooperare foarte modestă. Aceasta a constat în participarea militarilor moldoveni în misiunile UE de instruire pe continentul African (de ex. EUTM Mali, EUMAM în Republica Centrafricană). Militarii Armatei Naționale (AN) și personalul civil beneficia de instruire desfășurată în cadrul PSAC a UE. În perioada 2014-2021, au fost detașați 9 experți naționali în cadrul misiunilor UE de gestionare a crizelor [27]. În același context, Reprezentanții Ministerului Apărării au dorit să intensifice cooperarea militară prin participarea la proiectele Cooperării Practice Permanente (PESCO) și la activitățile Agenției Europene pentru Apărare (EDA), precum și prin aderarea la Instrumentul Facilitatea Europeană pentru Pace (EPF).

De apreciat este faptul că, în martie 2021, a fost înființat Instrumentul European pentru Pace /Facilități Europene pentru Pace pentru a finanța toate acțiunile Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC) în domeniile militar și de apărare, cu scopul de a preveni conflictele, de a menține pacea și de a consolida securitatea prin sporirea capacității statelor terțe în ceea ce privește apărarea. Odată cu lansarea EPF, a fost dat un nou impuls în domeniul apărării, deși EPF a fost gândit să contribuie la creșterea eficacității Acțiunii Externe a UE, prin consolidarea capacităților operațiunilor de sprijinire a păcii și gestionarea fluxului de emigranți ilegali de pe continentul African. Totuși, EPF își propune să consolideze și capacitățile țărilor terțe și ale organizațiilor partenere în chestiuni militare și de apărare. Respectiv, în domeniul apărării, pentru anul 2021, Consiliul European a aprobat măsurile de asistență (7 mil. euro) pentru Republica Moldova, direcționate spre consolidarea capacităților medicale ale Armatei Naționale și creșterea capacităților geniștilor. În contextul invaziei militare în Ucraina, a fost nevoie ca UE să consolideze eficiența instrumentului financiar EPF, astfel că UE a devenit și cel mai mare contribuitor la consolidarea capacității de apărare a Republicii Moldova. Consiliul a adoptat în iunie 2022, o măsură de asistență în cadrul EPF în valoare de 40 de milioane de euro în beneficiul Forțelor Armate ale Republicii Moldova. Această măsură de asistență contribuie la consolidarea capacităților unităților de logistică, mobilitate, comandă și control, apărare cibernetică, recunoaștere aeriană fără pilot (radar mobil de supraveghere cu rază lungă de acțiune la sol) și comunicații tactice ale AN ale Moldovei, prin furnizarea de echipamente neletale, provizii și servicii relevante, inclusiv instruire legată de echipament [28].

Astfel, cooperarea în domeniul securității și apărării a crescut substanțial în anul 2023, în special, pe segmentul ce ține de modernizarea armatei și creșterea capacităților militare cu care Republica Moldova intenționează să contribuie la operațiuni internaționale de securitate sub egida ONU, NATO și UE. Mai mult, eficiența și rapiditatea finanțării programelor de înzestrare cu echipament militar prin intermediul Instrumentului Facilitatea Europeană pentru Pace au depășit așteptările specialiștilor din domeniul apărării. Astfel, Uniunea Europeană și-a asumat conștient rolul de a complementa eforturile NATO în domeniul securității cooperative.

Cu toate acestea, există anumite limite în ceea ce privește capacitatea instituțională: în pofida progreselor realizate în cadrul Instrumentului european pentru pace, Raportul Comisiei Europene din 2022, subliniază că există dificultăți importante la nivel de capacități [29]. Aici sunt evidențiate deficiențele la nivelul infrastructurii, capitalului uman și, cel mai important, la nivelul rezultatelor în ceea ce vizează reformele și modernizarea statului. Procesul de reformă se confruntă cu constrângerile bugetare și politice interne, ceea ce indică o capacitate instituțională limitată de a dezvolta o atitudine preventivă față de provocările la adresa securității și apărării naționale. În același timp, dependența de sprijinul extern, evidențiază o capacitate redusă de autonomie în sectorul de securitate.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat că un element prioritar din punct de vedere al securității și apărării, devine contracararea amenințărilor hibride, or planul stipulează concret că revizuirea documentelor strategice de planificare a apărării trebuie să aibă loc, inclusiv prin prisma amenințărilor hibride. Mai mult decât atât, se planifică elaborarea unui Protocol Operațional pentru Contracararea Amenințărilor Hibride. Un alt aspect al planului este angajamentul de a participa cu un contingent de militari în una dintre misiunile de gestionare a crizelor ale UE. La momentul actual, Republica Moldova nu are contingente detașate în misiunile UE.

În acest cadru, trebuie menționat faptul că la 24 aprilie 2023 a fost deschisă Misiunea de parteneriat a Uniunii Europene în Republica Moldova (EUPM Moldova) de către Consiliul Uniunii Europene. EUPM Moldova a fost înființată în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună. Obiectivul acestei misiuni civile este de a spori reziliența sectorului de Securitate al țării în domeniul gestionării crizelor și al amenințărilor hibride, inclusiv al securității cibernetice și al contracarării manipulării și interferenței informațiilor străine. Misiunea va oferi consultanță strategică cu privire la dezvoltarea strategiilor și politicilor și va identifica nevoile de consolidare a capacităților de avertizare timpurie, detectare, identificare, atribuire a amenințărilor și răspuns la amenințările hibride. EUPM Moldova va implementa și proiecte în aceste domenii. De aici și așteptările autorităților Republicii Moldova privind dezvoltarea unor pași concreți pentru consolidarea securității cibernetice cu asistența UE. Securitatea cibernetică reprezintă un alt pilon de bază pentru consolidarea sectorului de securitate și apărare a Republicii Moldova, mai ales că, la 2 mai 2023, a fost adoptată cu sprijinul UE Legea privind securitatea cibernetică a Republicii Moldova. Legea are drept scop îmbunătățirea rezilienței la amenințările hibride și creșterea rezistenței cibernetice a organizațiilor din sectorul public și a infrastructurii critice din țară. Cooperarea continuă cu UE în materie de securitate, reflectă o evoluție pozitivă prin instituirea Centrului pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării, existând o premisă de consolidare a capacității statului privind asigurarea securității spațiului informațional și creșterii gradului de reziliență a societății în fața amenințărilor cu caracter hibrid [30].

Sprijinul UE pentru sectorul de securitate și apărare nu este posibil fără instrumente adecvate de dezvoltare, și nici fără existența unui dialog politic constant atât cu reprezentanții instituțiilor UE pe teritoriul Republicii Moldova, cât și prin intermediul unor platforme, precum Comunitatea Politică Europeană (CPE). Platforma respectivă oferă țării acces la o gamă largă de lideri europeni, cum ar fi marile puteri militare - Regatul Unit și Turcia sau marii furnizori de energie - Azerbaidjan sau Norvegia, sau la experiența colegilor din Balcanii de Vest, care sunt și ei în proces de aderare la UE. Summit-ul CPE care s-a desfășurat în Republica Moldova, la 1 iunie 2023, a reprezentat pentru Republica Moldova cadrul necesar să înțeleagă pozițiile și raționamentele țărilor participante, să pledeze pentru nevoile sale de apărare, dar și să dezvolte inițiative în domenii de interes comun, cum ar fi schimbările climatice, sustenabilitatea energetică, migrația sau cercetarea și inovarea. În același timp, acest eveniment reprezintă un vot de încredere a CPE față de parcursul democratic pe calea reformelor europene al Guvernării.

Accelerarea implementării reformelor, dezvoltarea și consolidarea capacităților instituționale, precum și valorificarea parteneriatelor și a altor instrumente de cooperare regională sunt esențiale pentru a avansa în procesul de aderarea la UE. Toate aceste eforturi în asigurarea deschiderii negocierilor privind procesul de aderare a Republicii Moldova la UE, nu trebuie să neglijeze rolul întregii societăți în acest proces or este de interes național ca acest efort să contribuie la sporirea încrederii cetățenilor în capacitățile instituționale de asigurare a securității naționale.

CONCLUZII

1. Uniunea Europeană este adesea descrisă ca înregistrând progrese în vremuri de criză, iar războiul din Ucraina poate oferi un exemplu în acest sens. Unele dintre măsurile luate (cum ar fi utilizarea IEP pentru arme letale și chiar pentru achiziții comune; sau cele legate de sancțiuni și securitate energetică) au necesitat timp ca să fie luate în considerare înainte de războiul din Ucraina. Răspunsul UE a fost despre finanțare, sancționând, coordonând și antrenând mai mult decât a contribuit direct la apărarea membrilor săi de flanc estic. De exemplu, din partea Uniunii Europene nu a existat nicio dezbatere cu privire la posibilele garanții de securitate oferite Ucrainei sau Finlandei și Suediei, deoarece aplicau pentru aderarea la NATO (cu referire la articolul 42.7 TUE). S-ar putea argumenta că un rol adecvat de apărare în Europa nu este ceea ce este în esență PSAC (deoarece aceasta rămâne prerogativa unui stat și a NATO). Cu toate acestea, componenta de apărare a PSAC a evoluat de-a lungul timpului pentru a include implicit o dimensiune internă (după cum este ilustrat de unele proiecte PESCO, cum ar fi mobilitatea militară sau multe dintre inițiativele de dezvoltare a capacităților militare).
2. Cea mai vizibilă schimbare în funcționarea formatelor de cooperare din Europa Centrală a fost reducerea semnificativă a funcționării Grupului de la Vișegrad, în care cooperarea politică a dispărut aproape complet. Acest lucru se datorează politicii pro-ruse și ostile a Ungariei față de Ucraina, care a avut ca efect distanțarea altor parteneri de Ungaria. În fața războiului, țările din regiune — în ciuda diviziunilor lor asupra politicii estice — își vor menține o implicare sporită în B9. Aceasta servește la coordonarea pozițiilor în cadrul NATO, un membru cheie al căruia este SUA – cel mai important partener de securitate pentru toate țările în format. Dezvoltarea formatului 3+1 este favorizată de un puternic simț al comunității de interese în fața amenințării din Rusia, cu care se învecinează toate țările acestei platforme. Pentru statele baltice, permite

ca vocea B3 să fie consolidată de un stat major al UE și NATO. Declarația de la Riga oferă o mai mare vizibilitate și duce la apropierea Poloniei de țările nordice cu care statele baltice cooperează în mod regulat.

3. În încercarea de a aborda provocările multiple de securitate, au fost dezvoltate diverse platforme și mecanisme de coordonare a asistenței. Acestea variază de la acorduri bilaterale până la inițiative multilaterale și platforme de dialog între diverși factori interesați, cum ar fi Platforma de Sprijin pentru Moldova. Confluența unor factori precum războiul brutal al Rusiei împotriva Ucrainei, conflictul înghețat, aspirațiile europene și presiunile externe fac ca guvernarea eficientă a sectorului de securitate să fie o necesitate imperioasă. În acest context, războiul din Ucraina reprezintă o schimbare semnificativă a echilibrului regional de securitate, amplificând nevoia de asistență externă și de cooperare multilaterală și coordonare verticală.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. European Defence Agency. Coordinated Annual Review on Defence Report, 2022. https://eda.europa.eu/docs/default-source/eda-publications/2022-card-report.pdf (Visited on 25.06.2024)
2. Strategic Compass. https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en (Visited on 25.06.2024)
3. Instrumentul European pentru Pace / European Peace Facility. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/european-peace-facility/ (Visited on 25.06.2024)
4. Industria Europeană a apărării / European Defense Industry. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/european-defence-industry/ (Visited on 27.06.2024)
5. Politica Europeană de Securitate și Apărare Comună / European Policy of Security and Common Defence. https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/159/politica-de-securitate-si-aparare-comuna (Visited on 27.06.2024)
6. Franco-German struggle over war in Ukraine raises EU foreign policy questions', Le Monde, 20 May 2022, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/05/20/the-franco-german-tandem-s-struggle-over-war-in-ukraine-raises-questions-for-eu-foreign-policy_5984115_4.html (Visited on 28.06.2024)
7. About Visegrad Group. https://www.visegradgroup.eu/about/about-the-visegrad-group (Visited on 29.06.2024)
8. Visegrad Group. Aim and Structure. https://www.visegradgroup.eu/about/aims-and-structure (Visited on 29.06.2024)
9. Regional cooperation in Central Europe after Russia's aggression against Ukraine: changes and prospects. The Polish Institute of International Affairs. Warsaw, 2024. ISBN 978-83-67487-63-4, E-ISBN 978-83-67487-64-1. https://pism.pl/webroot/upload/files/Raport/Report%20Regional%20Cooperation.pdf (Visited on 29.06.2024)
10. What is the Baltic Assembly. https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=38890&p_k=2 (Visited on 30.06.2024)
11. Ministry of Defence of the Republic of Latvia, "Baltic defence ministers agree on the Baltic Defence Line," 22 January 2024, www.mod.gov.lv. (Visited on 30.06.2024)
12. Baltic Assembly, "Joint Statement of the 29th Baltic Council," 24 November 2023, www.baltsam.org (Visited on 30.06.2024)
13. The Bucharest Nine: Enhancing Security on NATO's Eastern Flank. https://www.gmfus.org/news/bucharest-nine-enhancing-security-natos-eastern-flank (Visited on 03.07.2024)
14. K. Całus, B. Chmielewski, K. Dębiec, Ł. Kobeszko, A. Sadecki, "A multi-speed mobilisation. NATO's eastern f lank one year after the Russian invasion of Ukraine," OSW Commentary, No. 491, 21 February 2023, www.osw.waw.pl. (Visited on 03.07.2024)
15. Slavkov Declaration. https://en.wikipedia.org/wiki/Slavkov_Declaration# (Visited on 05.07.2024)
16. The Three Seas Story. https://3seas.eu/about/threeseasstory (Visited on 07.07.2024)
17. Central 5. https://en.wikipedia.org/wiki/Central_5 (Visited on 07.07.2024)
18. Central European Foreign Ministers of the "Central 5" Discuss OSCE, Ukraine, and Migration. https://www.vindobona.org/article/central-european-foreign-ministers-of-the-central-5-discuss-osce-ukraine-and-migration (Visited on 07.07.2024)
19. T. Żornaczuk, "Examining Changes in Regional Cooperation in Central Europe from a Polish Perspective," PISM Bulletin, No. 78 (2197), 21 June 2023, www.pism.pl (Visited on 09.07.2024)
20. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Latvia, "Riga hosts a historic meeting of the ministers of foreign affairs and defence of the Baltic States and Poland" 2021, www.mfa.gov.lv. (Visited on 09.07.2024)

21. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland, “Information on the principles and objectives of Poland’s foreign policy in 2023” www.gov.pl/web/diplomacy. (Visited on 09.07.2024)
22. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Latvia, “Ārlietu ministrs: ir svarīgi turpināt sniegt minitāru un cita veida atbalstu Ukrainai,” 31 January 2023, www.mfa.gov.lv. (Visited on 10.07.2024)
23. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland, “Declaration of the Lublin Triangle Foreign Ministers of joint European heritage and common values,” July 2021, www.gov.pl. (Visited on 11.07.2024)
24. Juc Victor. Diacon Maria. Prevederi de politică externă în documentele de program și în activitatea partidelor politice din Republica Moldova / Provisions of foreign policy in the program documents and in the activity of political parties in the Republic of Moldova. Chișinău: F.E.-P „Tipografia Centrală”, 2016. 256 p. 14,5 c.a. ISBN 978-9975 3043-3-7.
25. Securitatea UE începe cu frontiera Republicii Moldova: Colaborarea Poliției de Frontieră cu Agenția FRONTEX / EU security begins with the border of the Republic of Moldova: Collaboration of the Border Police with the FRONTEX Agency https://mai.gov.md/index.php/ro/news/securitatea-ue-incepe-cu-frontiera-republicii-moldova-colaborarea-politiei-de-frontiera-cu (Visited on 15.07.2024)
26. HUB-ul de securitate al UE pentru securitatea internă și managementul frontierelor Republicii Moldova / The EU Security HUB for internal security and border management of the Republic of Moldova. https://maisigurinue.md/ro/hub/ (Visited on 19.07.2024)
27. Politica de Securitate și Apărare Comună / Common Security and Defense Policy. https://mfa.gov.md/ro/content/politica-europeana-de-aparare-si-securitate-comuna (Visited on 19.07.2024)
28. Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on the Republic of Moldova’s application for membership of the European Union, p. 50. 2023. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_32_%20Moldova.pdf (Visited on 21.07.2024)
29. Primul Raport comprehensiv al Comisiei Europene. 2023 / The first comprehensive report of the European Commission. 2023. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/moldova-report-2023_en (Visited on 24.07.2024)
30. Guvernarea sectorului de securitate în Moldova. Raport independent. Governance of the security sector in Moldova. Independent report. 2024 https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/03/Raport_PISA_DCAF_SE_2024_ro-1.pdf (Visited on 24.07.2024)